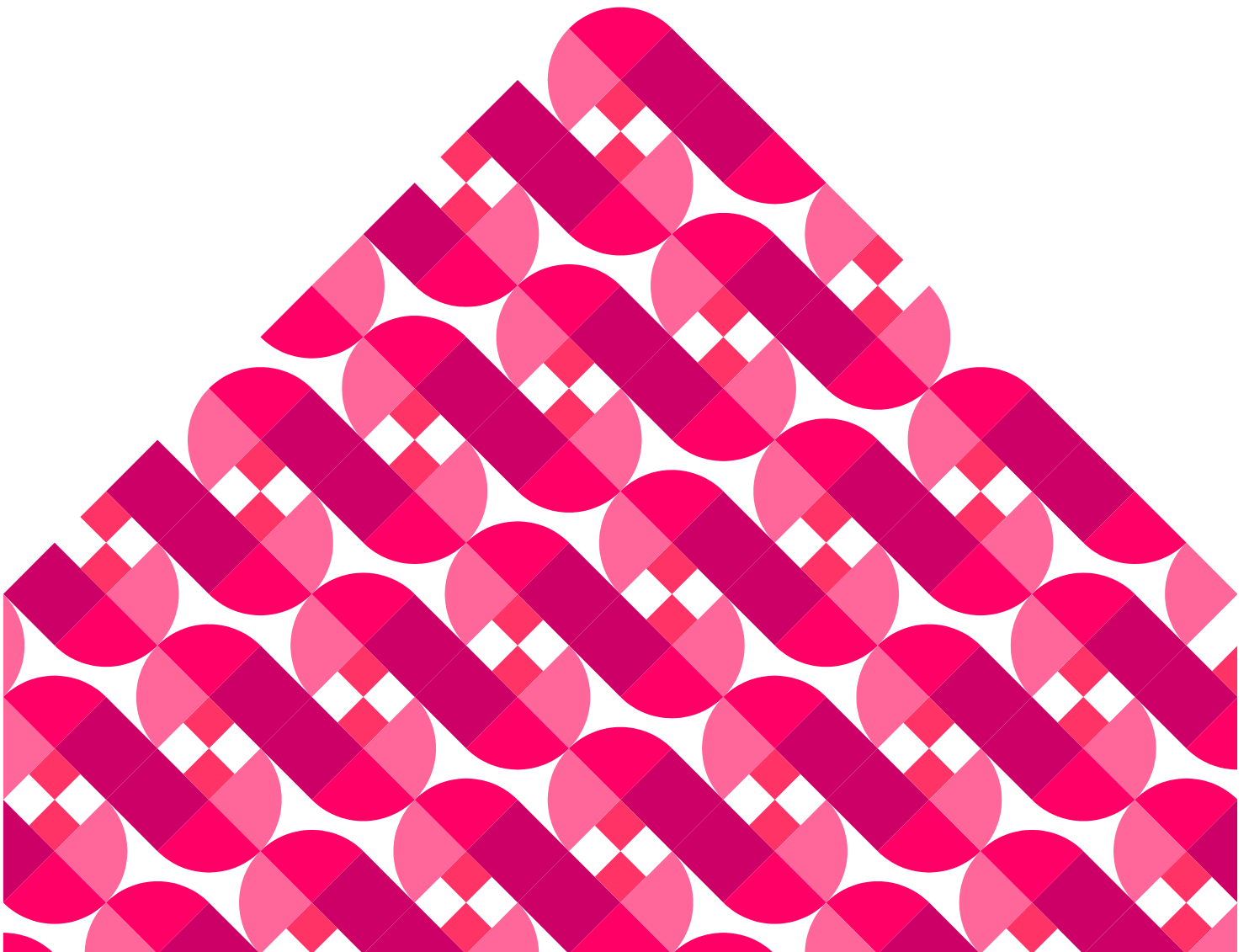

Assistanshundar för bättre hälsa och delaktighet

En redovisning av två regeringsuppdrag som rör
assistanshundar

Myndigheten för delaktighet är en kunskapsmyndighet som arbetar inom funktionshindersområdet. Vi arbetar för att alla, oavsett funktionsförmåga, ska kunna vara fullt delaktiga i samhället.

Myndigheten för delaktighet, 2018
Assistanshundar för bättre hälsa och delaktighet

Nummer 2018:12
ISBN: 978-91-87883-53-8 (pdf)

Publikationen finns att ladda ner från myndighetens webbplats www.mfd.se.

Alternativa format kan beställas från Myndigheten för delaktighet.
Postadress: Myndigheten för delaktighet, Box 1210, 172 24 Sundbyberg
E-post: info@mfd.se
Telefon: 08-600 84 00

Innehåll

Förord	4
Sammanfattning	5
Inledning	8
Assistanshunden	10
Vad är en assistanshund?	10
Att få en assistanshund.....	11
Finansiering av assistanshund.....	12
Ägande och ansvar	13
Upphandling av stödfunktion	14
Uppdrag att sprida information	16
Erfarenheter och utvecklingsområden	18
Stödfunktionens roll	18
Behov av nationell modell för certifiering.....	19
Tydliggöra assistanshundens roll.....	20
Assistanshundar i samhället	21
Möjliga vägar framåt	24
En gemensam modell för certifiering av assistanshundar	24
Europeisk standard för ledar- och assistanshundar.....	25
Vägledning och stöd till landsting och kommuner.....	26
Fördjupad samverkan och information kring assistanshundar	27

Förord

Denna rapport är en redovisning av uppdraget att följa upp och finansiera en upphandlad stödfunktion för brukare (förare), beställare, finansiärer och utbildare av assistanshundar som Myndigheten för delaktighet, MFD, fick i regleringsbrevet 2015. I 2017 års regleringsbrev fick MFD ett tilläggsuppdrag att tillsammans med den upphandlade stödfunktionen sprida information till relevanta aktörer om förskrivning av assistanshundar.

Assistanshundar utgör en stor frihet och trygghet för den förare som har behov av en assistanshund. Det finns många exempel på förare som har förbättrat sin livskvalitet och ökat sin sociala aktivitet när de fått tillgång till en assistanshund. Det gäller inte minst barn som med sin assistanshund kan gå i skolan igen efter att ha varit hemmasittare.

Rapporten innehåller en beskrivning av assistanshundverksamheten idag, identifierade utvecklingsområden och förslag på åtgärder för att utveckla assistanshundsverksamheten.

Rapporten är framtagen av Arvid Lindén och Johanna Grönkvist.

Sundbyberg i april 2018

Malin Ekman Aldén
Generaldirektör

Sammanfattning

Myndigheten för delaktighet, MFD, har i uppdrag att följa upp och finansiera den stödfunktion för brukare (förare), beställare, finansiärer och utbildare av assistanshundar som MFD tidigare upphandlat. Därutöver har MFD även haft i uppdrag att, i samverkan med den upphandlade stödfunktionen, sprida information till relevanta aktörer om förskrivning av assistanshundar. Denna rapport är en återrapportering av båda uppdragen.

Svenska Brukshundsklubben, SBK, har uppdraget att vara stödfunktion fram till utgången av 2018. De har i sin roll som stödfunktion tagit fram olika riktlinjer för assistanshundsverksamheten. SBK godkänner assistanshundsinstruktörer, genomför lämplighetstester, examinationer och årsprov för assistanshundsekipage. Syftet med stödfunktionen är att underlätta matchningen mellan berörda intressenter. Uppföljningen visar att assistanshundsverksamheten fått ökad enhetlighet och blivit bättre strukturerad och att SBK därmed bidragit till att förbättra matchningen. Det finns dock ingen nationell gemensam modell för kvalitetssäkring av assistanshundar. MFD ser ett fortsatt behov av en stödfunktion, men uppdraget och formen kan behöva ändras.

Inom ramen för uppdraget att sprida information har MFD och SBK tillsammans spridit kunskap om assistanshundens funktion. Genom tre konkreta exempel illustreras hur assistanshunden kan vara ett stöd till sin förare. Exempelen har fått stor spridning och assistanshundarna har uppmärksammats i nationell och lokal media. Även olika workshops har genomförts. Informationsinsatsningen har lett till att intresset för assistanshundarna ökat, vilket SBK även noterar i form av förfrågningar från intresserade.

MFD:s erfarenhet är att det finns ett stort intresse och engagemang i assistanshundfrågan. Det finns många goda exempel där assistanshundar bidragit på ett avgörande sätt till bättre hälsa och situation för föraren. Samtidigt finns det utmaningar i arbetet med att öka genomslaget för assistanshundar. MFD har identifierat tre övergripande utmaningar och

lämnar utifrån dessa utmaningar några förslag för hur verksamheten kan utvecklas.

De olika förslagen hänger nära ihop och kan ses som delar i ett generellt uppdrag att utveckla assistanshundsverksamheten. Uppdraget kan läggas på en statlig myndighet eller på en upphandlad aktör. Följande utmaningar har identifierats:

- Det saknas en nationell gemensam modell för certifiering av assistanshundar.

Utöver SBK finns det idag även andra aktörer som utbildar och godkänner assistanshundar. De olika aktörerna har olika krav och upplägg på sina utbildningar. Detta kan leda till skillnader i kvalitet och gör det svårare för blivande assistanshundägare och övriga intressenter (hotell, bussbolag, allmänheten, osv) att bedöma om hunden uppfyller de krav som kan ställas på en assistanshund.

MFD föreslår att ett arbete initieras som syftar till att få fram en gemensam nationell modell för vilka krav som ska ställas på hundar, hundinstruktörer, utbildning, examination och uppföljning av hundekipage. Arbetet behöver utföras i lämplig form och ske tillsammans med berörda aktörer. Det pågår även ett arbete med att utarbeta en europeisk standard för ledar- och assistanshundar. MFD föreslår att regeringen bidrar i det arbetet.

- Rättsläget för kommunernas och landstingens roll kring assistanshundar är oklar.

Det finns utvärderingar som visar att assistanshundar leder till minskat behov av offentliga stödinsatser hos personer som har assistanshund. Det kan därmed finnas en vinst för kommuner och landsting att stimulera till ökad användning av assistanshundar. Kommunerna och landstingen är dock avvaktande. Enligt MFD:s erfarenhet kan det bero på oklarhet kring vilka regelverk som är tillämpliga och vilka konsekvenser som skulle uppstå för kommuner och landsting om assistanshundar räknades som insats inom Socialtjänstlagen och/eller Hälso- och sjukvårdslagen.

MFD föreslår att en vägledning tas fram som stöd till kommuner och landsting kring assistanshundar. Den rättsutredning som MFD arbetar med för närvarande kan utgöra underlag för en sådan vägledning.

- Det finns fortsatt behov av samverkan och information.

Det ökade intresset för assistanshundar har ökat efterfrågan på information och behovet av samverkan. När assistanshundarna blir synligare i samhället väcks frågor om assistanshundarnas roll, deras tillträde till museer, bussar, hotell, om villkoren för att få en assistanshund osv. Dessa frågor rör både dem som har behov av en assistanshund men även andra som på något sätt är berörda. Frågorna om assistanshundars tillgänglighet, i kombination med frågorna om certifiering, finansiering och ansvar leder till att MFD ser ett behov av ökad samverkan bland de aktörer som berörs.

MFD föreslår därför att samverkan fördjupas för att underlätta samsyn och utveckla assistanshundsverksamheten. MFD ser också behov av att allmänhet och berörda fortsatt får tillgång till information och kunskap om assistanshundens roll. MFD föreslår därför att informations-spridningen bör fortsätta.

Inledning

Kunskapen om assistanshundarnas roll och betydelse har under senare år ökat. Det finns också ett ökande intresse för dessa hundar hos enskilda personer vars livssituation skulle kunna förbättras med hjälp av en assistanshund.

Regeringen har på olika sätt stimulerat assistanshundsanvändningen. I december 2008 fick dåvarande Hjälpmedelsinstitutet i uppdrag att genomföra en försöksverksamhet för att öka antalet service- och signalhundar. Försöket utvärderades av Socialstyrelsen.¹ Utvärderingen visade att assistanshundar är ett viktigt verktyg för att nå en ökad självständighet och trygghet för personer med specifika behov. Den enskilde förbättrar sin livskvalitet och sitt välbefinnande. Personen ökar även sin fysiska aktivitet och deltar i fler sociala aktiviteter. Utvärderingen visade också att användandet av assistanshundar leder till att behovet av offentliga stödinsatser minskar. I genomsnitt minskade förarnas behov av stödinsatser med sex procent under en tioårsperiod.

I regleringsbrevet för 2015 fick MFD i uppdrag att upphandla en stödfunktion för brukare (förare)², beställare, finansiärer och utbildare av assistanshundar. Syftet med stödfunktionen var att underlätta matchningen för berörda intressenter. Stödfunktionen fick ansvar för att kvalitetssäkra de instruktörer som utbildar assistanshundar och för att lämplighetstesta, examinera och följa upp assistanshundsekipage. SBK upphandlades som stödfunktion och deras uppdrag sträcker sig fram till utgången av 2018. MFD har i uppdrag att följa upp och finansiera den upphandlade stödfunktionen.

I regleringsbrevet för 2017 fick MFD ett utökat uppdrag att i samverkan med upphandlad stödfunktion sprida information till relevanta aktörer om

¹ Socialstyrelsen Publikation 2014, Utvärdering av försöksverksamhet med service- och signalhundar.

² MFD använder begreppet förare för personer som har eller utbildar en assistanshund eftersom förare är det vedertagna begreppet inom området.

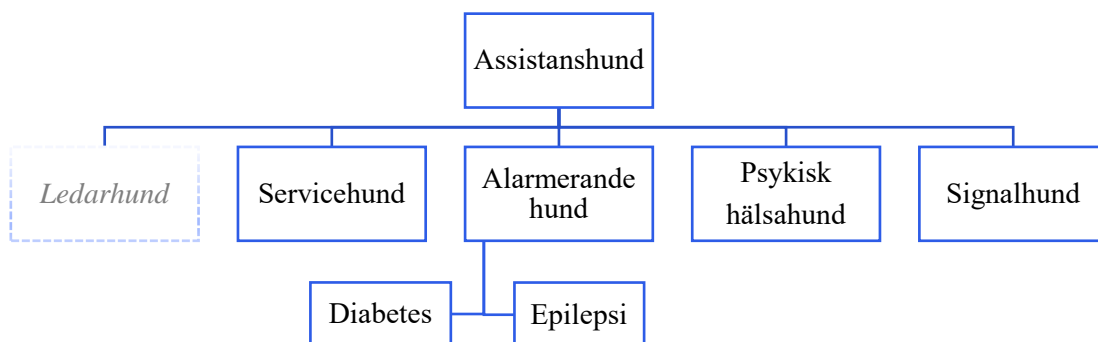
förskrivning av assistanshundar. Uppdraget i sin helhet ska redovisas till Socialdepartementet den 30 april 2018.³

I denna rapport beskriver MFD det genomförda uppdraget med att följa upp och finansiera stödfunktionen och uppdraget om informations-spridning. Rapporten redovisar också de utmaningar kring assistanshundar som har identifierats samt lämnar förslag på hur verksamheten kan utvecklas.

³ Regleringsbrev MFD 2018, regeringsbeslut S2017/07302/RS (delvis)

Assistanshunden

En assistanshund kan öka förutsättningarna för människor med funktionsnedsättning att få större delaktighet i samhället. Begreppet assistanshundar inkluderar ledarhundar, signalhundar, servicehundar och alarmerande servicehundar (diabeteshundar och epilepsihundar). Figur 1 visar hur kategoriseringen av assistanshundar ser ut. Ledarhundar⁴ är sedan många år ett statligt åtagande och har ett eget regelverk. Ledarhundar omfattas därför inte av detta uppdrag.⁵

Figur 1. Kategorisering av assistanshundar.

Vad är en assistanshund?

En assistanshund har olika uppgifter som beror på de behov som dess förare har. Gemensamt för dessa hundar är att de ger sina förare en ökad trygghet och en mer självständig vardag.

⁴ Ledarhund: För personer med synnedsättning. Hundens uppgift är bland annat att agera som förarens "ögon" och uppmärksamma på saker i omgivningen och leda föraren.

⁵ Myndigheten för delaktighet har sedan 2018 ett uppdrag att göra en konsekvensanalys av eventuell flytt av ledarhundsverksamheten från Synskadades riksförbund till MFD. <http://www.mfd.se/om-mfd/nyheter-och-press/nyheter/nyheter-2018/konsekvensanalys-om-ledarhundar-pa-gang/>

Servicehund: För personer med fysisk funktionsnedsättning. Hundens uppgift är bland annat att hjälpa till med att hämta och bära saker, öppna dörrar eller lådor och hjälpa till med förflyttning.

Alarmerande servicehund: För personer med sjukdomar som epilepsi eller diabetes. Hundens uppgift är bland annat att varna före ett sjukdomsanfall (epilepsi) eller vid höga eller låga blodsockernivåer (diabetes) så att personen/föraren hinner inta en säker position, ta sin medicin eller mäta blodsockret. Hunden larmar även om föraren behöver hjälp.

Signalhund: För döva personer eller personer med hörselnedsättning. Hundens uppgift är bland annat att agera som förarens ”öron” och uppmärksamma föraren på ljud i omgivningen, exempelvis dörrklockor.

Psykisk hälsahund: För personer som har en psykiatrisk diagnos. Hundens uppgift är att verka lugnande på sin förare och att ge förutsättningar för föraren att ta sig ut i samhället. Hunden kan till exempel vara en trygghet och ett stöd vid resa med allmänna transportmedel, inköp, biobesök eller vid umgänge. Hunden kan också vara en förutsättning för barn med speciella behov att kunna delta i skolundervisning.

Att få en assistanshund

Inom ramen för uppdraget som stödfunktion har SBK tagit fram instruktioner och mallar som beskriver olika delar i processen med att få en assistanshund. Dessa riktar sig både till förare, uppfödare, instruktörer och ekipage.⁶ I korthet går processen till på följande sätt:

Den som vill ha en assistanshund behöver först få ett läkarintyg på en fysisk eller psykiatrisk diagnos. Därefter tas en kontakt med en assistanshundinstruktör för ett samtal om vad det innebär att ha en assistanshund. Efter kontakt och samtal görs en matchning av person och

⁶ Ekipage är föraren tillsammans med sin hund.

hund. När matchningen är klar utförs ett lämplighetstest på ekipaget för att avgöra om ekipaget kan genomföra utbildningen. Bland annat testas om hunden är lämplig som assistanshund.

För att en assistanshund ska kunna sättas i tjänst krävs att ekipaget klarar en examination efter genomfört lämplighetstest och utbildning. Oavsett om föraren själv har utbildat hunden eller köpt en färdigutbildad hund, ska ekipaget genomföra examinationen. Först då blir hunden en certifierad assistanshund.

Utöver examinationen ska årliga tester genomföras för att säkerställa att hundens lämplighet och kvalitet samt förarens behov kvarstår. En examinerad och godkänd assistanshund får ett speciellt assistanshund-täcke som garanti för att hunden har genomgått en utbildning som är kvalitetssäkrad, och ett certifikat. När assistanshunden är i tjänst ska den bära täcket och föraren ska kunna visa den tillhörande legitimationen.

Finansiering av assistanshund

Det utgår ingen offentlig ersättning för inköp och utbildning av en assistanshund. Finansieringen sker av den enskilde själv. Beroende på hundens funktion eller på vilken typ av funktionsnedsättning som föraren har, finns ibland möjlighet att få finansiellt stöd via fonder och stiftelser.⁷ För att finansiera löpande kostnader för en assistanshund går det i vissa fall att få utökad handikappersättning eller vårdbidrag från Försäkringskassan.

Att utbilda en egen assistanshund kostar mellan 50 000 – 80 000 kronor. Till detta tillkommer en kostnad för inköp av hund, cirka 15 000 kronor. En egenutbildad hund kostar mindre än en färdigutbildad hund, men de

⁷ Filipsällskapet har till exempel gett bidrag till 10 ekipage med barn och ungdomar med diabetes.

löpande kostnaderna för en assistanshund är fortfarande stora.⁸
En assistanshund kan vara verksam i ungefär 8-9 år.⁹

När det gäller en psykisk hälsahund är det vanligare att köpa en färdig-
utbildad hund. Det kan vara påfrestande att ta hand om en hundvalp när
ens psykiska hälsa sviktar.

Ägande och ansvar

En assistanshund ägs uteslutande av sin förare. I och med detta ligger
ansvaret, enligt djurskyddslagen (1988:534)¹⁰, för att hunden behandlas
väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom på föraren. Det
innebär att hunden till exempel inte får bli överansträngd.¹¹

⁸ Inköpskostnaden för en färdig grundtränad hund ligger idag på cirka 200 000 kronor.

⁹ Myndigheten för Delaktighet. Minnesanteckningar från workshop om assistanshundar 31 januari 2018. Kostnader för assistanshund är skattade av SBK.

¹⁰ [Djurskyddslagen \(1988:534\)](#).

¹¹ Socialstyrelsen Riktlinjer 2014. [Hundar i vård och omsorg – Vägledning till gällande regelverk](#).

Upphandling av stödfunktion

Den upphandling av stödfunktion som MFD har haft i uppdrag att genomföra skulle vända sig till organisationer med kompetens inom området. Syftet med en stödfunktion var att underlätta matchningen mellan förare, finansiärer och utbildare av assistanshundar. Stödfunktionen skulle även kvalitetssäkra instruktörer som utbildar assistanshundar, lämplighetstesta och examinera samt följa upp hundekipage. Den upphandlade organisationen skulle också ha en god regional förankring för att förenkla för föraren så att utbildning och examination kan ske i deras närområden.¹²

Efter upphandlingen 2016 är SBK, nationell stödfunktion för assistanshundar. I den rollen ansvarar SBK för kvalitetssäkring av assistanshundsverksamheten i Sverige. Det sker genom att godkänna assistanshundainstruktörer, skapa regelverk, genomföra lämplighetstester, examinationer och årsprov för assistanshundsekipage. Det innebär också att underlätta matchningen mellan förare, finansiärer och utbildare av assistanshundar. SBK är upphandlad stödfunktion till och med 2018.

SBK redovisar årligen hur de genomför uppdraget att vara stödfunktion för assistanshundar.¹³ SBK:s ekonomiska redovisning för assistanshundsverksamheten visar att 25 procent av medlen har använts till assistanshundråd, public relations, information, nätverkande, assistanshundtäcken, tester och examinationer samt till instruktörer och funktionärer. Återstående 75 procent har använts till kostnader för stödperson och konsult samt till administrativa kostnader.

¹² Myndigheten för delaktighet 2015 dnr. 2015/0054. Upphandling av stödfunktion för brukare, beställare, finansiärer och utbildare av assistanshundar – Redovisning av regeringsuppdrag

¹³ Svenska Brukshundsklubbens assistanshundsverksamhet – verksamhetsberättelse 2016 respektive 2017.

I rapporteringen¹⁴ av den genomförda upphandlingen av stödfunktion, har MFD identifierat tre olika frågeställningar. Stödfunktionen hade en budget på en miljon kronor per år till sitt förfogande. Detta belopp bedömdes av MFD inte vara tillräckligt för att kunna leva upp till de uppsatta målen enligt avtal. Det innebär att de insatser som stödfunktionen genomför blir för små i relation till assistanshundsverksamheten nationellt och leder till att det inte blir en enhetlighet i utbildning och examinering. Olika utbildningar, examinatorer och ”täckan”, leder till en otydlighet i samhället kring vad assistanshundar gör och vilken nytta de har för sina förare.

I MFD:s rapport om upphandling av stödfunktion¹⁵, konstaterade myndigheten att assistanshundar är ett ”hjälpmedel” men att det skulle behövas insatser för att få kommuner att hantera hundarna som det. Flera av de utmaningar som MFD beskrev i rapporten, kvarstår idag, se kapitel 5.

¹⁴ Myndigheten för delaktighet 2015 dnr. 2015/0054. Upphandling av stödfunktion för brukare, beställare, finansiärer och utbildare av assistanshundar – Redovisning av regeringsuppdrag

¹⁵ Ibid

Uppdrag att sprida information

I regleringsbrevet för 2017 fick MFD ett utökat uppdrag om att i samverkan med upphandlad stödfunktion sprida information till relevanta aktörer om förskrivning av assistanshundar. MFD har därför under 2017 och 2018, tillsammans med den nationella stödfunktionen, genomfört ett informationsarbete riktat till kommuner, landsting och allmänheten.

Informationsarbetet har fokuserat på att sprida kunskap om assistanshundens funktion. På myndighetens webbplats finns information om assistanshundar tillsammans med tre intervjuer med olika assistanshunds-ekipage. Denna information har även spridits i sociala medier. Föreningen Sveriges socialchefer har i sitt nyhetsbrev informerat om assistanshundar med en länk till MFD:s webbsida.

MFD har också granskat den information som finns på webbplatsen 1177.se.

Både SVT Nyheter och TV4 har gjort inslag om assistanshundar och intervjuat MFD om myndighetens uppdrag på området. Även Sveriges Radio och några lokala tidningar har uppmärksammat assistanshundar i olika reportage.

I början av hösten 2017 möttes representanter för SJ, färdtjänst och Scandic Hotell på MFD för ett samtal kring hanteringen av assistanshundar i publika miljöer och transporter. Mötet ledde till en ökad kunskap för alla parter om de olika erfarenheter som finns när det gäller assistanshundar.

I januari 2018 samlade MFD representanter från kommuner, landsting och civilsamhälle till en workshop för att tillsammans diskutera de utmaningar och framgångsfaktorer som finns med assistanshundar.

Stödfunktionens kommunikation har till stor del bestått i att svara på olika förfrågningar från vårdgivande personal och från kommuner. Information om verksamheten har gått ut via nyhetsbrev till förare och

instruktörer, via SBK:s webbplats, i sociala medier och genom medverkan på mässor. Stödfunktionen deltog bland annat med representanter och ekipage vid Diabetesgalan som genomfördes hösten 2017.

MFD bedömer att den totala insatsen att sprida information och öka kunskapen om assistanshundar sammantaget har lett till en större publicitet och en ökad efterfrågan på assistanshundarna.

Erfarenheter och utvecklingsområden

Socialstyrelsens utvärdering¹⁶ visar att assistanshundar har många positiva effekter för förarna. Assistanshundarna bidrar också till ett minskat behov av offentliga stödinsatser. Det finns därmed flera anledningar till att öka möjligheterna så att fler personer med behov kan få tillgång till en assistanshund.

MFD:s samlade erfarenhet under uppdragen visar på ett stort intresse och ett stort engagemang i assistanshundfrågan. Det finns många goda exempel där assistanshundar på ett avgörande sätt bidragit till en bättre hälsa och bättre situation för föraren. Informationsarbetet kring dessa goda exempel, samt det faktum att assistanshundarna blivit allt synligare i samhället, har också lett till ett ökat intresse för assistanshundar.

Samtidigt finns det många utmaningar i arbetet med att öka genomslaget för användandet av assistanshundar. Det är många aktörer som är berörda och MFD bedömer att det kommer att ta tid att samordna uppdragen och skapa samsyn bland de olika aktörerna.

Stödfunktionens roll

SBK har uppdraget att vara stödfunktion för assistanshundsverksamheten fram till utgången av 2018. SBK har tagit fram olika riktlinjer för verksamheten. SBK godkänner assistanshundinstruktörer, genomför lämplighetstester, examinationer och årsprov för assistanshundsekipage. SBK har lagt ett stort fokus på att ge ut information och på att besvara inkomna frågor.

¹⁶ Socialstyrelsen Riktlinjer 2014. [Hundar i vård och omsorg – Vägledning till gällande regelverk.](#)

MFD:s uppföljning visar att assistanshundverksamheten har fått en ökad enhetlighet och att den har blivit bättre strukturerad. SBK har på detta sätt bidragit till att förbättra matchningen mellan berörda intressenter. Det finns dock ingen accepterad nationell modell för kvalitetssäkring av assistanshundar. MFD ser därför ett fortsatt behov av en stödfunktion, men funktionens uppdrag och form kan behöva ändras.

Behov av nationell modell för certifiering

För att kunna bedöma kvalitet är det viktigt att de krav som ställs på assistanshundar och instruktörer ska vara enhetliga över landet. Den som skaffar en assistanshund ska veta att en hund som bär ett assistanstäcke har genomgått prov som har samma krav. Godkännandet av en assistanshund ska vara ett kvitto på en enhetlig kvalitet. I dag finns det flera olika aktörer som examinerar och utfärdar certifikat för assistanshundar. Både de krav som ställs på hundinstruktörerna och på hundekipagen kan skilja sig åt mellan olika aktörer. Då det inte finns någon enhetlighet, blir det också svårare för olika aktörer i samhället, till exempel för färdtjänst, SJ och hotell. Dessa aktörer behöver veta vilka assistanshundar som är kvalitetssäkrade och som kan ges tillträde till platser där sällskapshundar inte har tillträde.

MFD ser behov av en samordning mellan olika aktörer inom såväl assistanshundsbranschen, brukarrepresentanter och den landstingskommunala sektorn för att verka för att enhetliga examinationer och certifikat används nationellt. Detta för att minska eventuella tveksamheter kring ekipagens kvalitet. Tydliga och enhetliga hundvästar och certifikat för alla assistanshundar skulle bidra till ökat tillträde i det publika samhället.

Många av de aktörer som MFD har varit i kontakt med har pekat på ett behov av en ökad nationell samordning och en gemensam modell för godkännande av assistanshundar. Flera aktörer har också pekat på den pågående utvecklingen av en europeisk standard för ledar- och assistanshundar som en möjlig lösning. Swedish Standards Institute, SIS, har inrättat en svensk kommitté för att delta i det europeiska

standardiseringsarbetet för framtagande av en standard för ledar- och assistanshundar. Det är möjligt att en EU-standard för assistanshundar kan påverka och öppna upp för en förbättrad tydlighet och tillgänglighet av assistanshundar i samhället.¹⁷

En ökad enhetlighet i godkännande av ekipage kan också underlätta för kommuner och landsting att öka sitt engagemang när det gäller assistanshundar. Genom att kvalitetskraven blir tydligare och enhetliga, kan kommuner och landsting känna sig tryggare med vad man kan förvänta sig av assistanshundar som stöd till personer med olika funktionsnedsättningar och behov.

Tydliggöra assistanshundens roll

MFD:s samlade erfarenhet efter de genomförda uppdragen är att det inte är helt klarlagt vilken roll assistanshunden har inom stöd och omsorg. MFD har identifierat flera frågeställningar där förtydliganden behövs. Kan en assistanshund ses som en insats inom ramen för socialtjänstlagen, och därmed vara ett ansvar för kommunen? Kan en assistanshund ses som en insats inom ramen för hälso- och sjukvårdslagen, och därmed vara ett ansvar för landstingen? Vilka övriga regelverk är tillämpliga i frågan om assistanshundar?

Det finns därmed en oklarhet kring vilka regelverk som är tillämpliga och kring vilka konsekvenser som skulle kunna uppstå om assistanshundar räknades som insats inom socialtjänstlagen och/eller inom hälso- och sjukvårdslagen. Det är MFD:s bedömning att dessa oklarheter kan vara en bidragande orsak till att kommuner och landsting förhåller sig avvaktande i frågan om assistanshundar. Det är inte tydligt vilket ansvar kommuner och landsting får om de beviljar insatser för assistanshunds-ekipage i relation till föraren. För att offentliga aktörer så som kommun och landsting ska kunna stödja insatsen finansiellt måste frågorna om

¹⁷ SIS TK 344 AG10 Assistans hundar och CEN/TC 452 Assistance dog & guide dog teams standards and instructors competences:
http://www.bds-bg.org/en/pages/page_887.html

ansvar, likabehandling, rättssäkerhet och effektiv användning av skattemedel vara utredda.

MFD ser därför behov av en ökad kunskap kring de möjligheter och hinder som nuvarande regelverk ger när det gäller att stödja tillgången till assistanshundar. Det behöver utredas om det finns formella hinder för landsting och kommuner att inom ramen för socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen ge stöd till användandet av assistanshundar. MFD ser även behov av att utreda vad som gäller för andra angränsande regelverk, så som djurskyddslagen, Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2008:1) om användning av medicintekniska produkter i hälso- och sjukvården samt standarden Hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning – klassificering och terminologi (ISO9999:2016).

MFD bedömer att en sådan utredning behöver klargöra vilken betydelse gällande regelverk har på användandet av och tillgången på assistanshundar utifrån följande perspektiv:

- ägandeförhållande
- ansvarsförhållande
- biståndsinsats
- förskrivning
- uppföljning
- avvikelser/felbehandling
- djurrätt.

Assistanshundar i samhället

MFD:s erfarenhet är att allmänheten idag har låg kännedom om assistanshundsekipage, vilket leder till att hundarna har lägre tillträde i samhället. Det kan bero på en bristande kunskap hos allmänheten om att assistanshundarna är en förutsättning för att deras förare ska kunna komma ut och att assistanshundarna därmed utför ett arbete. Ytterligare orsak kan vara att det finns en otydlighet i vad som kännetecknar en

utbildad och certifierad assistanshund. Idag finns det flera olika sorters täcken, vilket gör att det kan vara svårt att veta vilken hund som har en kvalitetssäkrad utbildning och vari utbildningen består. Allmänheten kan även ha dålig kunskap om vad man förväntas göra när man möter en assistanshund.

MFD noterar en ökning av intresset för assistanshundar sedan myndighetens uppdrag startade. Media har i större utsträckning skrivit om olika ekipage och att fler ekipage syns ute i samhället. Ekipagen är fortfarande få, men följden av att ekipage syns mer frekvent ute i samhället, blir ett större behov av tydlighet kring assistanshundens funktion och värde. Framförallt är det viktigt att allmänheten vet och förstår hur den ska förhålla sig till assistanshundar när dessa har tillträde till publika lokaler.

Ett ökat antal hundar i samhället innebär också att hänsyn behöver tas till personer med allergier eller som av annan anledning inte kan vistas i närheten av en hund. Detta för att alla tryggt, säkert och utan att riskera hälsan ska kunna vara verksamma i samhället. Målet måste vara ett samhälle där både personer med allergi och personer med assistanshund kan leva tillsammans med andra och med varandra. Eventuella konflikter mellan olika behov behöver hanteras ansvarsfullt och med ömsesidig respekt för den andres situation.

MFD har under uppdragets genomförande lett samtal där representanter för Astma- och Allergiförbundet och assistanshundsekipageutbildare och certifierare deltagit. Samtalen har syftat till att hitta en överenskommelse kring assistanshundsekipage som rör sig i samhället. Till exempel har Astma- och Allergiförbundet och Synskadades Riksförbund träffat en överenskommelse kring ledarhundar, där målet är att skapa ett samhälle tillgängligt för alla.¹⁸

¹⁸ [Överenskommelse mellan SRF och Astma och Allergi](#)

MFD ser, utifrån ovanstående beskrivning, ett behov av att berörda aktörer förbättrar sin samverkan för att skapa samsyn och därmed kunna utveckla assistanshundsverksamheten. MFD ser även ett fortsatt behov av informationsinsatser för att öka medvetenheten och kunskapen om assistanshundarnas roll i samhället.

Möjliga vägar framåt

Med utgångspunkt i MFD:s erfarenheter från uppdragen om assistanshundar, lämnar myndigheten förslag på hur assistanshundsverksamheten kan utvecklas. Myndighetens förslag hänger nära ihop och kan ses som delar i ett övergripande uppdrag för att utveckla assistanshundverksamheten. Ett sådant uppdrag kan ges till en statlig myndighet eller till en upphandlad aktör. Även en kombination av dessa två skulle kunna vara möjlig.

En gemensam modell för certifiering av assistanshundar

MFD föreslår att: Ett arbete initieras i syfte att ta fram en nationell modell för de krav som ska gälla för assistanshundar, hundinstruktörer, utbildning, examination och uppföljning av hundekipage. Arbetet behöver utföras i lämplig form och tillsammans med berörda aktörer.

MFD föreslår också att regeringen bidrar till framtagandet av en europeisk standard för ledar- och assistanshundar.

MFDs erfarenheter av genomförda uppdrag visar att antalet assistanshundar inte ökat i nämnvärd omfattning även om behovet kan antas vara stort. En bidragande orsak till detta bedöms vara bristande finansiellt stöd och att kraven på att bli ett godkänt assistanshundekipage varierar. Det finns olika organisationer som godkänner assistanshundekipage och de ställer olika krav på hundinstruktörer, utbildning, examination, med mera.

SBK har, i egenskap av upphandlad stödfunktion, tagit fram riktlinjer för assistanshundsverksamheten. MFD bedömer dock, efter genomförda uppdrag, att dessa riktlinjer inte följs av alla aktörer i assistanshundsbranschen. Följden blir att den som vill skaffa en assistanshund får svårt att överblicka vad de olika alternativen innebär, både i form av kvalitet

och kostnader. Att olika organisationer ställer egna krav och har egna modeller för certifiering, innebär även att utseendet varierar på den väst som en färdigutbildad hund har när den arbetar. Varierande krav och variationen i kännetecknet för en arbetande hund kan även påverka allmänhetens acceptans för assistanshundar på ett negativt sätt.

MFD föreslår därför att ett arbete initieras i syfte att ta fram en nationell modell för de krav som ska ställas på assistanshundar, hundinstruktörer, utbildning, examination och uppföljning av hundekipage. Arbetet behöver utföras i lämplig form tillsammans med berörda aktörer. Även assistanshundägare behöver involveras i arbetet.

Europeisk standard för ledar- och assistanshundar

Det europeiska certifieringsorganet CEN har inlett ett arbete år 2017 med att ta fram en europeisk standard för ledar- och assistanshundar. SIS har tillsatt en svensk kommitté som ska bidra i det europeiska arbetet. Arbetet med att ta fram en europeisk standard kommer att ske i flera steg och är ett långsiktigt arbete, vilket innebär att det kommer att ta tid innan en sådan standard finns på plats.

Ett arbete med att utforma en nationell modell för assistanshundar kan bidra till utvecklingen av en europeisk standard. Utarbetandet av en europeisk standard är en särskild ordning som kan bidra till att skapa samsyn. En nationell modell behöver dock inte vänta tills den Europeiska standarden är klar. MFD bedömer att det finns stora fördelar i en sådan standard för assistanshundar och föreslår därför att regeringen bidrar till framtagandet av en europeisk standard för ledar- och assistanshundar. Detta kan ske genom en lämplig statlig myndighet, en upphandlad stödresurs eller genom att direkt bidra till finansieringen av standardiseringsarbetet. Hur aktivt ett deltagande i det europeiska standardiseringsarbetet ska vara bör vara relaterat till framstegen i det nationella arbetet. I första hand bör ambitionen vara att utforma en gemensam modell/standard inom Sverige.

Vägledning och stöd till landsting och kommuner

MFD föreslår att: En vägledning tas fram som stöd till kommuner och landsting för att de ska kunna utveckla sitt arbete med assistanshundar. Den rättsutredning som är under framtagande av MFD kan utgöra underlag för en sådan vägledning.

Socialstyrelsens utvärdering visar att assistanshundar leder till ett minskat behov av offentliga stödinsatser hos de personer som har en assistanshund. Det kan därmed finnas, utöver de positiva effekter som assistanshunden har för den enskilde, en effektiviseringspotential för kommuner och landsting i ett ökat användande av assistanshundar. Det skulle därmed kunna bli billigare för en kommun eller ett landsting att tillhandahålla en assistanshund än att tillhandahålla andra stödinsatser. Det förutsätter att kostnaden för hunden understiger de kostnader kommunen eller landstinget/regionen har för insatser som personen ifråga behöver när hen inte har tillgång till assistanshund.

Trots de ekonomiska incitament som därmed verkar finnas, är MFD:s erfarenhet att kommuner och landsting förhåller sig avvaktande i assistanshundsfrågan. MFD:s erfarenhet visar att detta kan bero på en osäkerhet kring vilka regelverk som är tillämpliga och hur de ska tolkas. MFD föreslår därför att en vägledning tas fram som stöd till kommuner och landsting/regioner kring assistanshundar.

MFD genomför nu en utredning över den påverkan socialtjänstlagen, hälso- och sjukvårdslagen och övriga relevanta regelverk kan ha på assistanshundsfrågan. Det är MFD:s förhoppning att utredningen kommer att besvara många av de frågeställningar som finns och att den därmed kan utgöra underlag för framtagande av en vägledning till kommuner och landsting.

Fördjupad samverkan och information kring assistanshundar

MFD föreslår att: Samverkan kring assistanshundar fördjupas. Genom samverkan kan frågor som rör certifiering, vägledning och assistanshundens roll i samhället utvecklas. Information och kunskap om assistanshundar bör fortsatt spridas.

Det är många, både aktörer och enskilda, som är berörda av och har intresse för assistanshundar. Utöver de frågor om certifiering, finansiering och ansvar som har beskrivits i denna rapport, innebär den ökade uppmärksamheten kring assistanshundar även att frågor uppstår kring assistanshundekipagens tillträde till offentliga miljöer så som exempelvis hotell, bussar och muséer. MFD ser att det, i och med det stora antalet intressenter, finns ett behov av en ökad samverkan bland de berörda aktörerna. MFD föreslår därför en fördjupad samverkan för att skapa samsyn och utveckla assistanshundverksamheten. En fördjupad samverkan kan ske inom ramen för redan befintliga forum eller i nya format. Ett sådant format kan vara inom ramen för ett arbete med att ta fram en nationell modell för certifiering av assistanshundar. Ett annat kan vara inom ramen för ett arbete med att utveckla en vägledning. Beroende på vilket samverkansformat det rör sig om, bör det i vissa fall även gå att inkludera frågor som rör ledarhundar.

MFD ser också ett behov av att allmänheten och berörda parter även fortsättningsvis får information och kunskap om assistanshundens roll. MFD föreslår därför att den påbörjade informationsspridningen bör fortsätta även framöver.

Assistanshundar för bättre hälsa och delaktighet

En redovisning av två regeringsuppdrag som rör assistanshundar

Denna rapport redovisar två uppdrag om assistanshundar. Den ena uppdraget handlar om att följa upp en stödfunktion för kvalitetssäkring av assistanshundverksamheten. Det andra uppdraget handlar om spridning av information om assistanshundar. Rapporten innehåller också områden som behöver utvecklas och förslag på hur det skulle kunna göras.

Rapporten vänder sig främst till regeringen och den landstingskommunala sektorn, men kan läsas av fler.

Myndigheten för delaktighet
Box 1210, 172 24 Sundbyberg
08-600 84 00
info@mfed.se
www.mfed.se
Nummer: 2018:12